

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО

вул. Пушкінська, 77, м. Харків, 61024; телефон (057) 704-92-93, факс (057) 704-11-71,
e-mail: kancel@nlu.edu.ua, код ЄДРПОУ 0201139

15.06.2023р. № 126-01-730 Голові Національного агентства із
забезпечення якості вищої освіти
На № 779 від 08.06.2023р. Андрію БУТЕНКУ

Про надання висновку

Шановний Андріє Петровичу!

На Ваш лист від 08.06.2023 р. про надання висновку повідомляємо наступне.

Відповідно до вимог частини 9 статті 19 Закону України «Про вищу освіту» у складі Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти утворюються Комітет з питань етики, Комітет з питань діяльності разових спеціалізованих вчених рад, а також інші комітети, що формуються з числа членів Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти для попереднього розгляду питань, що належать до його компетенції. Зазначена стаття також регламентує, що Комітет з питань етики розглядає питання порушення академічної доброчесності і вносить відповідні подання до Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, а також виконує інші повноваження, покладені на нього Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти. Законом окремо передбачено, що Комітет з питань діяльності разових спеціалізованих вчених рад розглядає звернення, заяви і скарги щодо порушення встановленої законодавством процедури захисту дисертації на здобуття ступеня доктора філософії, а також виконує інші повноваження, покладені на нього Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти.

Зазначені положення Закону деталізуються на рівні підзаконних актів, зокрема Порядком розгляду скарг/повідомлень щодо фактів академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації, затвердженого рішенням Національного агентства із

забезпечення якості вищої освіти від 21.06.2022 (протокол №10 (15)). Відповідно до п. 28 Розділу III зазначеного Порядку Національне агентство за результатами розгляду подання Комітету з питань етики щодо присудженого ступеня доктора філософії приймає одне з таких рішень: 1) про скасування рішення разової ради про присудження ступеня доктора філософії у зв'язку з виявленням у дисертації та/або наукових публікаціях, в яких висвітлені наукові результати дисертації, фактів академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації; 2) про залишення рішення разової ради в силі. У випадку розгляду подання Комітету з питань етики щодо присудженого наукового ступеня доктора (кандидата) наук Національне агентство приймає одне з таких рішень: 1) про виявлення в дисертації, за якою присуджено науковий ступінь доктора (кандидата) наук та/або наукових публікаціях, зарахованих за її темою, академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації та звернення до Міністерства освіти і науки України про позбавлення особи відповідного наукового ступеня; 2) про невиявлення в дисертації, за якою присуджено науковий ступінь доктора (кандидата) наук та/або наукових публікаціях, зарахованих за її темою, академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації (п. 29 зазначеного Порядку).

Головною процедурною відмінністю є факт того, у випадку виявлення фактів академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації щодо присудженого *ступеня доктора філософії* Національне агентство приймає рішення про скасування рішення разової ради про присудження ступеня доктора філософії, а щодо присудженого *наукового ступня доктора (кандидата) наук* – про виявлення академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації та звернення до Міністерства освіти і науки України про позбавлення особи відповідного наукового ступеня.

Разом з тим, 19.05.2023 р. була прийнята постанова Кабінету Міністрів України №502 «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України з питань підготовки та атестації здобувачів наукових ступенів», основною новелою якої стала можливість добровільної відмови від наукового ступеня: «Особа, яка має науковий ступінь, може добровільно відмовитися від відповідного наукового ступеня, подавши до МОН заяву в довільній формі, засвідчену нотаріально. Протягом десяти робочих днів з дня надходження заяви МОН скасовує

рішення відповідної ради та визнає диплом недійсним, про що видається наказ, який розміщується на офіційному веб-сайті МОН».

Чинним на сьогодні Законом України «Про вищу освіту» порядок добровільної відмови від наукового ступеня не регламентується.

З урахуванням наведеного вище, можемо зробити висновок, що порядок добровільної відмови від наукового ступеня, передбачений постановою Кабінету Міністрів України №502 від 19.05.2023 р. та порядок розгляду скарг/повідомлень щодо наявності у дисертаціях на здобуття ступеня доктора філософії (наукового ступеня доктора наук, кандидата наук), передбачений Порядком розгляду скарг/повідомлень щодо фактів академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації, затвердженого рішенням Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти від 21.05.2022 (протокол №10 (15)) є окремими юридичними процедурами.

Водночас, зазначені юридичні процедури можуть мати для особи, що має науковий ступінь, єдиний юридично значущий наслідок, що змінює її стан – позбавлення наукового ступеня.

Пряма заборона розгляду скарг/повідомлень щодо наявності у дисертаціях на здобуття ступеня доктора філософії (наукового ступеня доктора наук, кандидата наук) фактів академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації, у випадках, якщо особа добровільно відмовилася від наукового ступеня, відсутня. Водночас, очевидним є той факт, що єдиний юридично значущий наслідок, що може змінити стан особи, що має науковий ступінь – позбавлення такого ступеня – у зазначеному випадку фактично вже відбувся внаслідок іншої юридичної процедури.

Не можна стверджувати про наявність колізії між нормами зазначеної вище Постанови Кабінету Міністрів України та зазначеного вище Порядку, затвердженого рішенням Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, оскільки вони не суперечать одна одній, а встановлюють окремі процедури позбавлення наукового ступеня. За відсутності самої колізії неможливо застосувати правила вирішення колізій у законодавстві. Водночас, наявність двох окремих юридичних процедур з подібними юридично значущими наслідками створюють складнощі у правозастосуванні та перешкоджають однаковому тлумаченню норм права, а тому потребують гармонізації.

У зв'язку з наведеним вище, вважаємо за необхідне наголосити на тому, що у проекті Закону України «Про академічну доброчесність» також передбачено можливість добровільної відмови від відповідної кваліфікації, ступеня, звання, кваліфікаційної категорії (п. 4 Розділу VI, «Прикінцеві та перехідні положення» проекту Закону). Слід звернути увагу на те, що порядок відмови, передбачений проектом Закону, відрізняється від порядку, нещодавно запровадженого Урядом. Вважаємо, що прийняття зазначеного проекту Закону з внесенням необхідних правок, сприятиме однаковому тлумаченню та правозастосуванню окремих процедур, юридично значущими наслідками яких є позбавлення відповідного ступеня. Крім того, закріплення необхідних норм саме на рівні Закону України слугуватиме реалізації систематизації законодавства, високому рівню нормотворчої техніки, забезпечення принципу юридичної визначеності та можливості застосування правил вирішення ієрархічних колізій у випадку їх виникнення.

Ректор

Анатолій ГЕТЬМАН

Дмитро Бойчук 057 704 92 77